УДК 619:615.9:616.992-07-08

МОРФОЛОГІЧНИЙ СКЛАД КРОВІ КУРЧАТ-БРОЙЛЕРІВ КРОСУ РОСС-308 ЗА СУМІСНОЇ ДІЇ ОХРАТОКСИНУ ТА ДЕЗОКСИНІВАЛЕНОЛУ

Ю. В. Бойко, асистент
Н. І. Бойко, кандидат ветеринарних наук, доцент
Національний університет біоресурсів
і природокористування України
boikoyv@gmail.com

Результати досліджень показали, що комбінований охра- та дезоксиніваленолотоксикоз курчат-бройлерів до 35 доби вирощування проявляється порушенням морфологічного складу крові та супроводжується розвитком гіпо- і арегенераторної анемії, лейкоцитопенії та тромбоцитопенії, а у період з 35-ї по 42 доби вирощування – лейкоцитозом та тромбоцитозом.

Ключові слова: мікотоксикози, охратоксин А, дезоксиніваленол, курчата-бройлери, еритроцити, лейкоцити, тромбоцити, гемоглобін

В умовах птахівничих підприємств гострий перебіг окремих «чистих» мікотоксикозів зустрічається відносно рідко. Найчастіше відзначають хронічний перебіг, викликаний надходженням в організм одночасно декількох мікотоксинів в невеликих кількостях [1, 4].

Токсична реакція і клінічні ознаки у випадку, коли впливає більше одного мікотоксину, є комплексними і різноманітними. Взаємодія мікотоксинів нерідко призводить до зміни клінічного прояву та утруднення діагнозу [2].

Біологічні ефекти від сумісного впливу кількох мікотоксинів на окремі органи та системи значно посилюються і можуть проявлятись одночасним ураженням декількох органів і систем [1, 3].

Питання про характер поєднаної одночасної дії декількох мікотоксинів на організм тварин і птиці дотепер не вирішені.

Мета досліджень – дослідити морфологічний склад крові курчат-бройлерів за сумісної дії охратоксину та дезоксиніваленолу

Матеріал і методика досліджень. Експериментальну частину досліджень виконували в умовах віварію та проблемної лабораторії кафедри фармакології і токсикології «Мікотоксикози тварин» і кафедри терапії і клінічної діагностики «Внутрішні незаразні хвороби тварин» НУБіП України. Для досліджень було відібрано курчат-бройлерів кросу Ross 308, яких за принципом аналогів розподілили на контрольну та дослідну групи по 15 курчат у кожній. Курчатам-бройлерам контрольної групи згодовували звичайний комбікорм; дослідної – суміш комбікорму та дерті вівса, пшениці, кукурудзи, що містила охратоксин А у кількості 0,338 мг/кг та дезоксиніваленол – 1,095 мг/кг. Доступ курчат-бройлерів до води був вільним.

© Ю. В. Бойко, Н. І. Бойко, 2015

Матеріалом для досліджень була кров, відібрана від курчат-бройлерів на 14, 22, 35 та 42 добу життя. Кількість еритроцитів, лейкоцитів і тромбоцитів підраховували в лічильній камері з сіткою Горяєва. Мазки крові фарбували методом Папенгейма та експрес-методом Diff Quik (Набір реактивів Лейкодиф-200). Під час підрахунку клітин крові та виведення лейкограми користувались мікроскопом ULAB. Для проекції зображень на екран монітора і фотофіксації використовували дзеркальний фотоапарат CANON EOS 550 D, перехідну камеру NDPL-1(2X) та спеціальну комп'ютерну програму Canon EOS Digital.

Результати досліджень. Результати гематологічних досліджень (табл. 1) показали, що через 9 діб після згодовування курчатам-бройлерам дослідної групи (вік – 14 діб) корму, що містив мікотоксини поряд із першими клінічними змінами спостерігаються порушення морфологічного складу крові.

Аналізуючи показники, наведені у таблиці 1, слід відзначити, що за комбінованого мікотоксикозу у курчат дослідної групи проявляється анемічний стан.

Кількість еритроцитів у їх крові була на 27 % вірогідно меншою, ніж у курчат контрольної групи. Вміст гемоглобіну в крові курчат-бройлерів дослідної групи в цей період досліджень не відрізнявся від показника курчат контрольної групи. В мазках крові курчат, яким згодовували корм з мікотоксинами, поряд із зменшенням загальної кількості еритроцитів виявляли поодинокі клітини молодих форм еритроцитів (поліхроматофільні еритроцити, еритропластиди та ретикулоцити), що може засвідчувати про розвиток гіпорегенераторної чи навіть арегенераторної анемії.

Згодовування курчатам-бройлерам в період з 6 по 14 доби корму з мікотоксинами супроводжувалось розвитком лейкоцитопенії, а кількість лейкоцитів у крові курчат дослідної групи була на 18 % вірогідно меншою ($P \leq 0,05$) від показника у птиці контрольної групи.

1. Гематологічні показники курчат-бройлерів за змішаного мікотоксикозу, *M ± m*, *n* = 15

Показник	Група птиці	Вік курчат-бройлерів			
		14 діб	22 доби	35 діб	42 доби
Гемоглобін,г/л	контрольна	112,14 ± 0,52	103,13 ± 0,82	101,45 ± 1,77	101,90 ± 0,58
	дослідна	116,20 ± 4,81	94,16 ± 0,46	99,48 ± 2,20	93,14 ± 0,84
Еритроцити, Т/л	контрольна	2,31 ± 0,04	2,69 ± 0,01	2,74 ± 0,04	2,90 ± 0,04
	дослідна	1,69 ± 0,05*	1,68 ± 0,06*	1,62 ± 0,03*	1,62 ± 0,09*
Лейкоцити, Г/л	контрольна	28,99 ± 0,02	28,93 ± 1,98	36,55 ± 3,24	44,57 ± 0,95
	дослідна	23,85 ± 0,77*	21,17 ± 2,01	27,99 ± 1,74*	81,34 ± 2,79*
Тромбоцити	контрольна	15,86 ± 0,22	15,82 ± 1,41	15,35 ± 0,69	17,53 ±0,58
	дослідна	12,08 ± 1,28*	28,24 ± 25,89*	31,36 ± 0,45*	42,69 ± 0,94*

Примітка: * – $P \leq 0,05$ порівняно з контролем

Отже, згодовування курчатам-бройлерам кормів забруднених охратоксином А та дезоксиніваленолом в період з 6-ої по 14-у доби життя зумовило розвиток гіпо- і арегенераторної анемії, лейкоцитопенії та тромбоцитопенії. Виникнення такого патологічного стану, очевидно, можна

пояснити впливом мікотоксинів безпосередньо на кістковий мозок і пригнічення ними еритроцитопоезу, гранулоцитопоезу і мегакаріоцитопоезу.

В період з 14-ї по 42-у доби досліду в крові курчат-бройлерів дослідної групи відмічали зниження вмісту гемоглобіну крові на 20 % та тенденцію до зменшення кількості еритроцитів. Порівняно з показником курчат контрольної групи вміст гемоглобіну на 42-у добу досліду був вірогідно меншим на 9 %, а кількість еритроцитів в 1,8 раза.

Дослідженнями мазків крові були встановлені гіпохромні еритроцити та збільшення кількості молодих форм еритроцитів.

Згодовування курчатам-бройлерам дослідної групи кормів з мікотоксинами у період з 14-ої по 42-у доби їх вирощування супроводжувалося змінами кількості лейкоцитів. Так, кількість лейкоцитів у крові курчат-бройлерів дослідної групи віком 14 діб була меншою від показника птиці контрольної групи на 18 %; 22 доби – на 27 %; 35 діб – на 23 %, що засвідчує розвиток лейкоцитопенії.

Однак, подальше згодовування курчатам дослідної групи кормів з мікотоксинами обумовило розвиток лейкоцитозу, а кількість лейкоцитів на 42-у добу їх вирощування була більшою, ніж у крові птиці контрольної групи у 1,8 раза.

Згодовування курчатам-бройлерам дослідної групи кормів з охратоксином А та дезоксиніваленолом у період з 22 по 42 доби супроводжувалось збільшенням кількості білих кров'яних пластинок, що засвідчує розвиток тромбоцитозу. Зокрема, кількість тромбоцитів у крові курчат дослідної групи на 22 добу вирощування була більшою від показника птиці контрольної групи на 53 %, на 35 добу – у 2 рази, а на 42 добу – у 2,4 раза.

Згодовування курчатам-бройлерам кормів, що містили охратоксин А у кількості 0,338 мг/кг та дезоксиніваленол у кількості 1,095 мг/кг викликає хронічний токсикоз, який до 35 доби вирощування курчат супроводжується розвитком гіпо- і арегенераторної анемії, лейкоцитопенії та тромбоцитопенії.

Згодовування курчатам-бройлерам кормів, що містили охратоксин А та дезоксиніваленол у період з 35-ї по 42 доби вирощування супроводжувалося гіпо- і арегенераторною анемією, лейкоцитозом та тромбоцитозом.

Висновки

Встановлено, що комбінований охра- та дезоксиніваленолотоксикоз курчат-бройлерів до 35 доби вирощування супроводжується розвитком гіпо- і арегенераторної анемії, лейкоцитопенії та тромбоцитопенії, а у період з 35-ї по 42 доби вирощування – лейкоцитозом та тромбоцитозом.

Список літератури

1. Бессарабов Б. Ф. Микотоксикозы сельскохозяйственных птиц / Б. Ф. Бессарабов. – Москва, 2002.

2. Ветеринарна мікотоксикологія: навчальний посібник / В. Б.Духницький, Г. О.Хмельницький, Г. В.Бойко, В. Д.Іщенко. – К.: Видавничий центр НУБіП України, 2011. – 184 с.

3. Гогин А. Е. Микотоксины: значение и контроль /А. Е. Гогин // Ветеринария. – 2006. – № 3. – С. 9–11.
4. Котик А. Н. Микотоксикозы птиц / А. Н. Котик. – Донецк: Борки, УААН, Институт птицеводства, 1999. – 267 с.

МОРФОЛОГИЧЕСКИЙ СОСТАВ КРОВИ ЦЫПЛЯТ-БРОЙЛЕРОВ КРОССА РОСС-308 ПРИ СОВМЕСТНОМ ДЕЙСТВИМ ОХРАТОКСИНА И ДЕЗОКСИНИВАЛЕНОЛА

Ю. В. Бойко, Н. И. Бойко

Результаты исследований показали, что комбинированный охра- и дезоксиниваленолотоксикоз цыплят-бройлеров до 35 суток выращивания проявляется нарушением морфологического состава крови и сопровождается развитием гипо- и арегенераторной анемии, лейкоцитопении и тромбоцитопении.

Скармливание цыплятам-бройлерам корма, который содержал охратоксин А и дезоксиниваленол в период с 35-х по 42-е суток выращивания сопровождалось гипо- и арегенераторною анемией, лейкоцитозом и тромбоцитозом.

Развитие такого патологического состояния, очевидно, можно объяснить влиянием микотоксинов непосредственно на костный мозг и угнетение ими эритроцитопоэза, гранулоцитопоэза и мегакариоцитопоэза.

Ключевые слова: микотоксикозы, охратоксин А, дезоксиниваленол, цыплята-бройлеры, эритроциты, лейкоциты, тромбоциты, гемоглобин

MORPHOLOGICAL BLOOD COMPOSITION OF BROILER CHICKENS CROSS ROSS-308 WHEN SHARING VIA OCHRATOXIN AND DEOXYNIVALENOL

Y. Boiko, N. Boiko

The results of the current study showed that the joint action of ochratoxin A and deoxynivalenol on the broiler chickens up to 35 days of growing causes disorder of morphological composition of the blood and accompanied by the development of hypo - and aregeneratory anemia, leukocytopenia and thrombocytopenia.

Feeding broiler chicken feed containing ochratoxin A and deoxynivalenol in the period from 35 to 42 days growing were accompanied hypo- and aregeneratory anemia, leukocytosis and thrombocytosis.

This pathological state, obviously, can be explained by action of mycotoxins directly to bone marrow and suppression them of erythrocytosis, megakariocytosis and granulocytosis.

Key words: mycotoxicosis, ochratoxin a, deoxynivalenol, broilers, erythrocytes, leukocytes, platelets, hemoglobin